

Іван Карпенко-Карий. Життєвий і творчий шлях митця

Джерело: wikimedia

Іван Карпович Тобілевич народився 17 вересня 1845 р. в с. Арсенівці, що на Херсонщині, в родині управителя поміщицького маєтку.

Родину Тобілевичів справедливо називають осередком українського театру, адже всі четверо дітей пов'язали своє життя із цим мистецтвом: Іван Карпенко-Карий був драматургом і актором, його брати (Микола Садовський, Панас Саксаганський) — режисерами і акторами, сестра (Марія Садовська-Барілотті) — театральною актрисою і солісткою.

Спершу Іван навчався в дяка, потім здобував освіту в Бобринецькому повітовому училищі. Через нестатки із 14 років перейшов на власний хліб: спочатку влаштувався писарчуком, пізніше — дрібним канцеляристом.

З 1864 р. перебував на службі в повітовому суді. Незважаючи на рутинне чиновницьке життя, Іван багато читав, займався самоосвітою. З дитячих літ мріяв про театр, і коли в Бобринці утворився аматорський драматичний гурток, юнак став одним із найактивніших його учасників.

У 1870 р. Іван одружився з дворянкою Надією Тарковською. У передмісті Єлисаветграда подружжя придбало садибу, яка складалася з цегляного будинку, флігеля у дворі й садка. Саме тут народилися діти. На гроші з посагу дружини І. Тобілевич заснував неподалік від Єлисаветграда хутір: збудував велику хату, стайню, різні господарські приміщення. Тут родина проводила відпустки, і саме тут пізніше Іван Карпович напише свої найкращі драматичні твори.

На жаль, не судилося долею довге життя дружині: вона передчасно померла від сухот. На честь своєї дружини І. Тобілевич назвав хутір Надія. У наші дні це відомий історико-культурний заповідник.

Карпенко-Карий був двічі одружений. Через 2 роки після смерті Надії він одружився із Софією Дітковською — хористкою трупи М. Старицького.

Подружжя працювало в тандемі: у п'єсі Шевченка «Назар Стодоля» Іван Тобілевич грав Назара, а його дружина — Софія Тобілевич — Галю.

Чиновницька посада — секретар міської поліції — давала Іванові Карповичу засоби для прожиття, а духовне задоволення він діставав від театру, який був сенсом його існування.

У 1875 р. І. Тобілевич ініціював постановку «Назара Стодолі» Т. Шевченка, яку розглядав як найкращий українськомовний репертуар для тогочасного театру.

Іван Карпенко-Карий брав участь у молодіжному політичному гуртку, учасники якого активно виступали проти антиукраїнської політики імперської росії.

1883 р. особистим розпорядженням міністра внутрішніх справ було звільнено зі служби як неблагонадійну людину, а згодом заборонено проживати у великих містах росії. Цього ж року в альманасі «Рада» письменник під псевдонімом «Гнат Карий» надрукував оповідання «Новобранець».

Пізніше І. Франко влучно скаже, що царський уряд утратив тоді поліційного пристава І. Тобілевича, а Україна здобула драматурга І. Карпенка-Карого.

У 1884 р. І. Тобілевича заарештовано й відправлено в адміністративне заслання до Новочеркаська. Тут він працював ковалем. В умовах гласного нагляду поліції, обшуків і допитів драматург написав п'єси «Безталанна», «Наймичка», «Мартин Боруля».

Лише через п'ять років митець повернувся в Україну й оселився на рідному хуторі (йому заборонялося жити у великих містах).

Хліборобська праця, спілкування із селянами, спостереження за капіталізацією в Україні стали тим щедрим ґрунтом, на якому з'явилися найкращі твори драматурга — комедії «Сто тисяч» (1890) і «Хазяїн» (1900).

У 1889 р. І. Тобілевич повернувся на сцену й більше ніколи її не покидав. Спочатку він виступав у трупі М. Садовського, а пізніше разом із П. Саксаганським очолив окреме театральне товариство, яке з 1897 р. дістало назву «Товариство російсько-українських артистів».

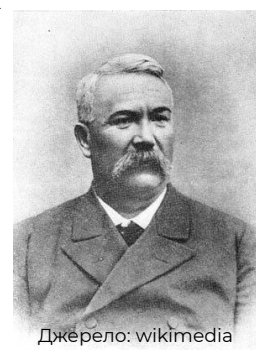
З 1890 р. до 1900 р. митець, окрім уже згаданих, написав ще кілька п'єс, найвідоміша з яких — історична драма за мотивами народної думи про «Саву Чалого».

Сава Чалий — історична особа XVIII ст., ватажок українських повстанців, що перекинувся на бік ворога. Сава — людина великої енергії та пристрасті, довгий час борючись за визволення народу від гноблення, зневіряється і стає на шлях зради.

У 1900–1904 рр. створив власну трупу, проте на заваді подальшій плідній співпраці стала невиліковна хвороба. На лікування драматург вирушає до Берліна, однак, на жаль, життя його урвалося 2 вересня 1907 року.

Джерело: wikipedia

Джерело: wikipedia

Тіло Івана Карпенка-Карого перевезли в Україну й поховали поруч із батьком, неподалік від хутора Надія.

Серед 18 п'єс, наявних у творчому доробку І. Тобілевича, дослідники традиційно називають 8 комедій. Класикою світової драматургії стали «Мартин Боруля», «Сто тисяч», «Хазяїн».

Наприклад, у п'єсі «Розумний і дурень» Карпенко-Карий переосмислює вічні образи Каїна і Авеля. Головний персонаж п'єси — Михайло Окунь — безсердечний син і брат, на відміну від його брата Данила, — утілення чеснот і совісті. На думку драматурга, причиною цих учинків Михайла стала надмірна любов та увага батьків, які несправедливо і незаслужено протиставляли своїх дітей змалку.

Карпенко-Карий започаткував в українській літературі і соціально-психологічну драму, прикладом якої стала «Безталанна». У центрі оповіді — любовний трикутник: Варка — Гнат — Софія. Їхні взаємини становлять головну сюжетну лінію драми. Головні дійові особи не можуть знайти вихід: роздвоєння Гната між коханням і обов'язком, між Варкою — першим Гнатовим коханням і дружиною Софією — ніжною, тихою і щирою. Захоплення Гната Варкою, ревності, розрив із нею та одруження з лагідною Софією; повернення колишнього кохання і вбивство Софії — такий сюжет драми. Під назвою «Безталанна» І. Тобілевич хотів показати суцільне безталання простих людей, яке розкривається в п'єсі.

Що додатково почитати й подивитися?

- Втік з поліції та залишив у спадок 18 п'єс: факти про Карпенка-Карого, які вас здивують. URL: <https://cutt.ly/IVD8PJl>.
- Цікаві факти з біографії засновника українського театру — Івана Карпенка-Карого. URL: <https://cutt.ly/GVD8RAa>.
- Іван Карпенко-Карий. Українська література в іменах. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=senQ2Zl0tmw>.
- Іван Карпенко-Карий. Один супроти валу. URL: <https://cutt.ly/OVD8DeP>.
- Іван Карпенко-Карий: між журбою і стоїцизмом. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=MhkhHVilDB4>.